

KS. MAREK STORY

**KODYFIKACJA PRAWA KANONICZNEGO
ZA BENEDYKTA XV**

U progu XX wieku Kościół nie miał prawodawstwa w ten sposób skodyfikowanego, ażeby wszystkie obowiązujące dyspozycje były zamieszczone w jednym, uporządkowanym systematycznie zbiorze, posiadającym charakter autentyczny i w pełni ekskluzywny. Na przestrzeni wieków nagromadziło się wiele różnorodnych ustaw kościelnych, zgromadzonych w licznych mniejszych lub większych zbiorach, ale stanowiły one jedynie częściową kodyfikację. Należy też podkreślić niezwykle bogatą działalność Kurii Rzymskiej w okresie potrydenckim – łatwo sobie więc wyobrazić, jak wielka istniała liczba przepisów i jak niezmiernie trudno było się zorientować, które z nich zachowały moc obowiązująca¹. Należy podkreślić, że do XX wieku wiele tych ustaw wyszło z użycia albo zostały one zniesione przez inne przepisy, niektóre natomiast, na skutek zmian stosunków społecznych, były przestarzałe, mało pożyteczne albo zbyt trudne do zachowania, czy też niedostosowane do ówczesnych warun-

---

KS. DR MAREK STORY, kapłan diecezji rzeszowskiej, wicekanclerz Kurii Diecezjalnej w Rzeszowie, sędzia Sądu Biskupiego w Rzeszowie, wykładowca prawa kanonicznego w Wyższym Seminarium Duchownym w Rzeszowie oraz wykładowca prawa wyznaniowego i prawa małżeńskiego w Wyższej Szkole Prawa i Administracji w Rzeszowie. Kontakt: mks80@wp.pl

1 E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985, s. 74.

ków życia społecznego. Obowiązujące wówczas ustawy były tak różnorodne, zwłaszcza pod względem wartości prawnej, a zarazem tak niezupełne, że co do wielu ustaw, jak to w bulli *Providentissima Mater Ecclesie*, promulgującej Kodeks Prawa Kanonicznego z 1917 roku, zauważył papież Benedykt XV, najbiedzejsi nawet prawnicy nie mieli pewności co do ich ważności².

Wołanie o reformę prawa kościelnego, ujednoczenie i ujęcie obowiązujących ustaw w jeden systematyczny kodeks rozlegało się już przed Soborem Watykańskim I nie tylko ze strony prawników ale także i ze strony episkopatów³. W 1864 r. papież Pius IX pytał kardynałów, czy uważają za wskazane zwołanie soboru powszechnego? Niektórzy z kardynałów swoją odpowiedź pozytywną uzasadniali między innymi koniecznością rewizji prawa obowiązującego w Kościele⁴. Kardynałowie uważali, że rzeczą właściwą byłaby odpowiednia zmiana dotychczasowych norm dyscyplinarnych i przystosowanie ich do potrzeb ówczesnych lat. Kardynał z Neapolu, Riario Sforza, przemawiając w imieniu episkopatu neapolitańskiego, stwierdził, że „trzeba by karawany wielu wielbłądów, aby uniosła wszystkie księgi prawa kanonicznego”⁵. Natomiast episkopat francuski podkreślał, że „obruimur legibus, przygniecenie jesteśmy ciężarem praw”⁶ i proponował przeprowadzenie kodyfikacji prawa kanonicznego na wzór współczesnych kodyfikacji państwowych. Myśl sporządzenia nowego kodeksu prawa kanonicznego jako pierwsi wysunęli biskupi belgijscy⁷.

Z jednej strony zdawano sobie sprawę z trudności wynikających z kodyfikacji prawa kanonicznego, ale z drugiej uważano ją za niezbędną i wiercono, że papież Pius IX rozwiąże tę kwestię pomyślnie. „Opus sane arduum, dzieło zaiste mozolne, lecz im trudniejsze, tem więcej godne takiego papieża” – pisali do Piusa IX biskupi reprezentujący różne episkopaty, wskazując potrzebę prac nad reformą prawa kanonicznego⁸.

Specjalna komisja powołana przez Piusa IX w 1867 r. zdążyła opracować i przedstawić ojcom Soboru Watykańskiego I, zwołanego na dzień 8 grudnia 1869 r., projekt kilku działów prawa kanonicznego. Dzieła kodyfikacji nie udało się jednak dokończyć, gdyż na skutek zajęcia Rzymu i państwa kościel-

2 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957, s. 80.

3 T. Pawluk, *Wprowadzenie do studiów kanonistycznych*, Warszawa 1979, s. 115.

4 T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t.1, Olsztyn 2002, s. 99.

5 W. Abraham, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Polonia Sacra”, R. 1, nr 1(1918), s. 6.

6 Tamże.

7 T. Pawluk, *Wprowadzenie do studiów kanonistycznych*, s. 115.

8 W. Abraham, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 6–7.

nego obradujący Sobór w dniu 20 października 1870 r. zmuszony był prze-
rwać obrady⁹.

Po Soborze Watykańskim I, zarówno ze strony Stolicy Apostolskiej, jak i kanonistów, zagadnienie rewizji prawa kanonicznego było nadal przedmiotem żywych zainteresowań. Pomimo, że Stolica Apostolska zaczęła porządkować niektóre działy prawa kanonicznego wydając różne konstytucje i dekryty np. konstytucję *Officiorum ac munerum* z dnia 25 stycznia 1897 r., która regulowała sprawę publikacji i cenzury książek, czy też dekryty Św. Oficjum z dnia 20 lutego 1888 r. i 9 stycznia 1889 r. w sprawie dyspensowania od przeszkód małżeńskich, nie udało się ani Piusowi IX ani Leonowi XIII przeprowadzić reformy prawa kanonicznego¹⁰.

Nielatwego dzieła kodyfikacji prawa kanonicznego z wielkim zaangażowaniem od pierwszych dni swojego pontyfikatu podjął się papież Pius X (1903–1914). Podczas pierwszej audiencji poparł prośbę abp Pietro Gaspariego, Sekretarza Kongregacji dla nadzwyczajnych spraw kościelnych, i opowiedział się za przygotowaniem kodeksu prawa kanonicznego. Należy podkreślić, że papież ten doceniał wartość i ważność prawa kanonicznego, będąc bowiem patriarchą Wenecji założył tam Wydział Prawa Kanonicznego¹¹.

Zapowiedzią podjęcia prac nad kodyfikacją prawa kanonicznego było motu proprio *Arduum sane munus* z dnia 19 marca 1904, w którym Pius X oświadczył: *Verum per haec si quid allatum est quo pro temporum adiunctis difficultates minuerentur, rei tamen haud satis prospicitur. Ipsa namque Collectionum congeries non levem difficultatem parit; saeculorum decursu leges prodiere quamplurimae, in multa congestae volumina ; non paucae, suis olim aptae temporibus, aut abrogatae sunt aut obsoleverunt ; denique nonnullae, ob immutata temporum adiuncta, aut difficiles ad exequendum evaserunt, aut communi animorum bono minus utiles*¹².

Nazajutrz po ogłoszeniu motu proprio do realizacji wspomnianego celu powołał on Papieską Komisję, złożoną z kardynałów osobiście przez niego mianowanych. Na czele Komisji Kodyfikacyjnej, złożonej z 16 kardynałów,

9 T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, s. 99.

10 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, 81–82; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 75.

11 G. Brugnotto, *La creazione della facoltà di Diritto Canonico a Venezia*, w *L'eredità giuridica di San Pio X*, red. A. Cattaneo, Venezia 2006, s. 67–92; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 76; A. Zanotti, *Benedetto XV e il Codex Iuris Canonici*, w: *Benedetto XV. Profeta di pace in un mondo in crisi*, Bologna 2009, s. 169–140.

12 Pius X, m.p. *Arduum sane munus*, w *Acta Sanctae Sedis* 36 (1903–1904), s. 549–551.

stanął sam papież, którego w razie nieobecności miał zastępować najstarszy z kardynałów. Z czasem liczba członków komisji zmniejszyła się do 5 kardynałów¹³. Sekretarzem komisji został mianowany abp Pietro Gasparri, który – po uzyskaniu godności kardynalskiej (1907) – był jej ponensem, czyli referentem, i kierował wszystkimi pracami. Cieszył się on wielkim zaufaniem papieża¹⁴. Podczas pierwszego spotkania z kardynałami, członkami komisji, Pius X powiedział, że *nie żąda, by miał dożyć wydania tego kodeksu. Chce nie szybkiej, ale dobrej pracy*¹⁵.

Powołano też Kolegium Konsultorów, które miało wspierać w pracach komisję kardynalską. W jego skład wchodziło początkowo 17 (w toku prac liczba ta wzrosła do 50) wybitnych kanonistów i teologów, reprezentujących różne uczelnie katolickie, wybranych przez komisję, a zatwierdzonych przez papieża. Zadaniem konsultorów było opracowanie schematów poszczególnych działów prawa kanonicznego. Dla większej sprawności pracy, konsultorzy zostali podzieleni na dwa zespoły, którym przewodniczyli kardynałowie Pietro Gasparri i Gaetano de Lai. Sekretarzami byli Eugenio Pacelli, późniejszy Pius XII i Adam Sapieha, późniejszy arcybiskup i kardynał krakowski¹⁶. Pius X wydał także regulamin prac Kolegium Konsultorów, obejmujący normy postępowania. Jednocześnie rozporządzenie to nakazało *wszystkim instytutom kościelnym posiadającym biblioteki i archiwa, dostarczać zapotrzebowane przez konsultorów książki, a ci z członków Kolegium, którzy ze swego urzędu obowiązani byli do odprawiania godzin kanonicznych w chórze, otrzymali pod tym względem ulgi, aby ten więcej czasu mogli pracy kodyfikacyjnej poświęcić*¹⁷.

Projekty opracowane przez poszczególnych konsultorów poddawano dyskusji na zebraniach zespołów lub całej komisji. Przegłosowane w ten sposób projekty drukowano i rozsyłano poszczególnym konsultorom, aby poczynili dodatkowe uwagi. Z kolei ponens przedstawiał je pod dyskusje komisji kardynalskiej. Pietro Gasparri, jako ponens, wielokrotnie spotykał się z papieżem i przedstawiał przebieg prac komisji kardynalskiej i Kolegium Konsultorów¹⁸.

Pius X zabiegał, aby udział w dziele kodyfikacji wziął cały episkopat, o czym wspominał w cytowanym motu proprio: *Volumus autem universum*

13 Tamże, s. 550.

14 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 82.

15 K. Seppelt, K. Löffler, *Dzieje papieży*, Poznań 1936, s. 616.

16 E. Szafranski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 76–77.

17 A. Parczewski, *Kodyfikacja Prawa Kościelnego*, „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, R. I–II (1923–1924), s. 385.

18 E. Szafranski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 76–77.

*episcopatum, iuxta normas opportune tradendas, in gravissimum hoc opus conspirare atque concurrere*¹⁹. W związku z tym sekretarz stanu kard. Rafael Merry del Val, pismem *Pergratum mihi* z dnia 25 marca 1904, zwrócił się do arcybiskupów, aby, po porozumieniu się z biskupami swoich prowincji, przedłożyli w ciągu czterech miesięcy postulaty dotyczące reformy prawa kanonicznego. Episkopaty krajowe zostały upoważnione do przesyłania do Rzymu jednego lub dwóch specjalistów w zakresie prawa kanonicznego i teologii; mieli oni prawo brać bezpośredni udział w pracach konsultorów. Biskupi mogli też osobiście, lub przez swoich delegatów, utrzymywać kontakty z jednym z konsultorów rzymskich. Do współpracy w kodyfikowaniu prawa kanonicznego zaproszono też uniwersytety katolickie. Profesorowie prawa kanonicznego mogli przesłać odpowiednio zredagowane kanony²⁰.

Wielu kanonistów podchodziło jednak pesymistycznie i sceptycznie do sprawy kodyfikacji prawa kanonicznego. Jeden z kanonistów niemieckich pisał, że nie wierzy, aby rozwiązanie tego zadania było w ogóle możliwe i pożyteczne. Protestant E. Friedberg, wydawca dawnego „Corpus Iuris Canonici”, przepowiadał i drwił w 1908 roku, że praca kodyfikacyjna, rozpoczęta tak skwapliwie, nigdy nie będzie ukończona i – nawiązując do słów kardynała Sforzy – radził, aby postarać się jeszcze o jednego wielbłąda do noszenia źródeł prawa kanonicznego²¹.

Prace konsultorów nad kodyfikacją prawa kanonicznego rozpoczęły się 13 listopada 1904 roku i trwały 8 lat. Analizowano wota wyrażane przez biskupów podczas Soboru Watykańskiego I, nadesłane uwagi i wnioski z całego Kościoła, uwagi i wskazówki Piusa X, a nawet prywatne projekty kodyfikacji. W 1912 roku gotowy był projekt Kodeksu i zaczęto rozsyłać go partiami – sub secreto pontificio – do wszystkich, których zwykło się zapraszać na sobór powszechny, aby poczynili ewentualne uwagi. Z kolei projekty, wraz z nadesłanymi uwagami, rozpatrywała komisja kardynalska. Swoje uwagi mogli zgłosić także kardynałowie i prałaci Kurii rzymskiej²².

Po śmierci Piusa X dzieło kodyfikacji prawa kontynuował i dokończył – mimo toczącej się wojny – papież Benedykt XV (1914–1922). Należy dodać, że pracę kontynuował z taką samą wytrwałością jak jego poprzednik. Posiadał

19 Pius X, m.p. *Arduum sane munus*, s. 551.

20 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 83; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 76–77.

21 W. Abraham, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 8.

22 T. Pawluk, *Wprowadzenie do studiów kanonistycznych*, s. 117; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 77.

odpowiednie wykształcenie prawnicze – w Genui uzyskał doktorat z prawa cywilnego, natomiast na Papieskim Uniwersytecie Gregoriańskim z prawa kanonicznego, miał też za sobą studia w Akademii Dyplomatycznej²³. Podczas gdy Pius X miał bez wątpienia naturę reformatora, jego następcą przejawiał zdolności dyplomatyczne. Cechowała go „niewzruszona bezstronność sądów”²⁴.

Promulgację tego dzieła papież zapowiedział na tajnym konsystorzu 4 grudnia 1916 roku i określił je jako dzieło pokoju i zdarzenie epokowe²⁵. W międzyczasie wydał dwa motu proprio *Alloquentes* (25 marca 1917) i *Dei Provident* (1 maja 1917) w sprawie organizacji Kurii Rzymskiej²⁶ co wpłynęło na ostateczną redakcję kilku kanonów²⁷. Ostateczną redakcję ustaliła komisja kardynalska pod przewodnictwem kardynała Gasparriego, który był głównym redaktorem i promotorem Kodeksu²⁸.

Promulgacji nowego zbioru dokonał Benedykt XV bullą *Providentissima Mater Ecclesia*, w uroczystość Zesłania Ducha Świętego, 27 maja 1917. Otrzymał on oficjalną nazwę: *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Benedicti Papae XV auctoritate promulgatus*. Termin wejścia w życie kodeksu wyznaczył papież na uroczystość Zesłania Ducha Świętego następnego roku, tj. na dzień 19 maja 1918²⁹. W swojej bulli papież nie pominął sposobności, aby zaznaczyć, że zbiera tylko to, co inni posiali, i że jego poprzednik jest jedynym projektodawcą, który dzięki temu uczynił nieśmiertelnym swoje imię w historii prawa kanonicznego. Sam uważał się za szczęśliwego, że może przekazać Kościołowi „nieśmiertelne dzieło” i przez to zaspokoić oczekiwania świata³⁰. Tekst kodeksu został ogłoszony w orga-

23 Z. Zieliński, *Papieżstwo i papieżowie dwóch ostatnich wieków*, Poznań 1986, s. 48.

24 K. Seppelt, K. Löffler, *Dzieje papieży*, s. 639–640.

25 W. Abraham, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 18.

26 Powołanie m.in. Kongregacji do Spraw Kościołów Wschodnich.

27 T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, s. 101.

28 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 84.

29 *Pertanto, invocato il soccorso della grazia divina, confortati dall'autorità dei Beati Apostoli Pietro e Paolo, con motu proprio, con certa scienza e nella pienezza della potestà Apostolica della quale siamo investiti, con questa Nostra Costituzione, cui intendiamo attribuire validità perpetua, «promulghiamo il presente Codice, così come è stato redatto, e decretiamo e comandiamo che esso abbia d'ora in poi forza di legge per tutta la Chiesa», e lo affidiamo alla vostra salvaguardia e vigilanza. Affinché tutti coloro cui compete possano avere una compiuta conoscenza dei decreti di questo Codice prima che essi entrino in vigore, stabiliamo e comandiamo che essi non acquistino forza di legge se non dal giorno della Pentecoste dell'anno prossimo venturo, cioè dal 19 maggio dell'anno 1918.* Benedetto XV, Bolla *Providentissima Mater*, http://w2.vatican.va/content/benedict-xv/it/bulls/documents/hf_ben-xv_bulls_19170527_providentissima-mater.html.

30 Benedetto XV, Bolla *Providentissima Mater*.

nie urzędowym *Acta Apostolicae Sedis*³¹, w którym odtąd, zgodnie z zarządzeniami kodeksu, miały być promulgowane wszystkie akty prawne wydawane przez Stolicę Apostolską³².

Nowy zbiór został podzielony na pięć ksiąg (1. Normy Generalne, 2. O osobach, 3. O rzeczach, 4. O procesach, 5. O przestępstwach i karach) i posiadał 2414 kanonów, których sformułowania nie odbiegały stylem, językiem i logiką prawniczą od form przyjętych w prawie cywilnym. Benedykt XV podkreślał tę okoliczność, ukazując jej symboliczne niejako znaczenie – prawo kościelne zawarte w kodeksie miało bowiem przemawiać właśnie do współczesnego człowieka zrozumiałym dla niego językiem.

Kodeks prawa kanonicznego z 1917 roku był zbiorem autentycznym, a więc wszystkie zawarte w nim dyspozycje otrzymały tym samym moc prawa powszechnego. Stał się również zbiorem ekskluzywnym w ścisłym tego słowa znaczeniu, ponieważ wykluczył wszystkie dotychczasowe zbiory prawa, co się zdarzyło po raz pierwszy w historii Kościoła. Ta ekskluzywność odnosi się tylko do prawodawstwa Kościoła Łacińskiego. Wszelkie ustawy dotychczasowe, czy to powszechne czy partykularne, przeciwne przepisom Kodeksu, zostały zniesione, chyba, że o niektórych ustawach partykularnych postanowiono co innego³³.

Znaczenie ważności i wartości dzieła papieża Benedykta XV oddają słowa lwowskiego profesora Władysława Abrahama, wypowiedziane 17 maja 1918 roku na Uniwersytecie Jagiellońskim: *Kodyfikacja prawa kanonicznego przedstawia trudności, bo ono nie obejmuje tylko jednej gałęzi prawa, lecz wszystkie i instytucje o charakterze prawno-publicznym, organizację urzędów, administrację, proces, prawo karne i dotyka stosunków prawno-prywatnych, a nadto zajmują się jeszcze urządzeniami sobie tylko właściwymi, z kultu religijnego i nauki wy wpływającymi. Nie odnosi się też ono tylko do jednego ograniczonego tworu państwowego, zwykle na podstawie narodowościowej opartego o pewnym określonym i często zupełnie jednolitym charakterze stosunków społecznych i ekonomicznych, lecz ma objąć wszystkie części świata, wszystkie ludy i rasy, wszystkie różnice, a nieraz sprzeczności społeczne, ekonomiczne i cywilizacyjne*³⁴.

31 *Acta Apostolicae Sedis, Codex Iris Canonici*, 9 (1917), pars II, Romae 1917.

32 Nazwa kodeks została zaczerpnięta pośrednio z prawa rzymskiego, gdzie terminem tym określano najpierw tablice, na których pisano publiczne dokumenty, a następnie zbiory konstytucji cesarskich. Bezpośrednio jednak została ona przejęta ze współczesnego prawodawstwa świeckiego. Por. E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 78.

33 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 86.

34 W. Abraham, *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, s. 2–3.

Mając to na względzie, należy stwierdzić, iż kodeks stał się dziełem doskonałym. Zerwał z kazuistyczną formą dekretów, upodobił się do nowoczesnych kodeksów państwowych; całość przepisów ujął w normy ogólne i szczegółowe, nakazujące lub zakazujące, bez podawania motywów. Z uznaniem został on przyjęty nawet przez akatolików³⁵.

Należy też podkreślić, że kodeks nie jest dziełem wolnym od wszelkich zastrzeżeń czy niedociągnięć. Zastrzeżenia wnoszono wobec rozkładu materiału prawnego na poszczególne księgi, co do zakresu zgromadzonego w nich materiału i kolejności zamieszczonych tam materiałów. Uwagi te odnoszą się zwłaszcza do księgi trzeciej, żartobliwie zwanej „workiem”, do której „wsypano” wszystko, co nie pasowało do pozostałych. Kodeksowi zarzucano też, że w niektórych sprawach jest zbyt zwięzły i dlatego niejasny, i że odwołuje się przy wykładni do ustaw spoza kodeksu, czy też nie posiada jednolitej terminologii itd.³⁶.

Wkrótce po ogłoszeniu kodeksu Benedykt XV wydał motu proprio *Cum iuris canonici* (15 września 1917), powołując Papieską Komisję autentycznego tłumaczenia kodeksu. Głównym jej zadaniem miało być udzielanie odpowiedzi i rozwiązywanie wątpliwości przedkładanych przez ordynariuszy i wyższych przełożonych zakonnych³⁷.

Benedykt XV rozumiał i podkreślał, że wspólnota Kościoła jest bardzo żywa, charakteryzuje się dynamizmem, dlatego we wspomnianym motu proprio przewidział dokładnie sposób uzupełniania nowymi przepisami wydanego niedawno kodeksu. Komisja nie posiadała władzy wydawania nowych ustaw. Gdyby nastąpiła potrzeba nowej ustawy, za aprobatą papieża dekret odpowiedniej Kongregacji Komisja redagowała w kanon i miała go wstawić w odpowiednie miejsce, zastępując dawny kanon lub umieszczając go między dawnymi kanonami z nową liczbą „bis”, by nie zmieniać ustalonej w kodeksie numeracji. Postulat ten jednak nigdy nie został zrealizowany i do nowych wydań kodeksu nigdy nie wprowadzono nowych przepisów i zarządzeń³⁸.

Podsumowując, należy powiedzieć, że dość krótki pontyfikat papieża Benedykta XV odznaczał się przede wszystkim zachowaniem i kontynuowaniem zasad jego poprzedników na Stolicy Apostolskiej. Nie ogłaszał nowych dokumentów doktrynalnych, ale kontynuował zasady i potwierdzał decyzje

35 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 84–86.

36 T. Pawluk, *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, s. 103; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 78.

37 Osoby prywatne miały zwracać się za pośrednictwem własnego ordynariusza.

38 F. Bączkowski, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, s. 87; E. Sztarowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, s. 81–82.

poprzednich papieży. W Kodeksie Benedykt XV opowiedział się na rzecz doktrynalnej ciągłości i tradycyjnej katolickiej nauki ujętej w przepisy prawa. Uważał kodeks za pomoc dla urzędzenia życia kościelnego i szukanie pomostów między nim a społecznościami cywilnymi³⁹.

Bez wątpienia kodeks przyczynił się do dalszego rozwoju nauki prawa w Kościele. W krótkim czasie po jego promulgacji zaczęły ukazywać się liczne komentarze prawa kanonicznego jak również podręczniki. Kodeks promulgowany przez Benedykta XV obowiązywał w Kościele do roku 1983, kiedy to przez papieża Jana Pawła II został ogłoszony nowy Kodeks Prawa Kanonicznego.

Reasumując, warto przywołać słowa Alfonsa Parczewskiego, rektora Uniwersytetu Wileńskiego, który podkreślał, że dzieło papieża Piusa X i Benedykta XV jest godne zająć miejsce obok pomników Prawa Rzymskiego i Kodeksu Napoleona i dodawał, że należy mu się *zupełnie usprawiedliwione poważne miejsce w zakresie studiów prawniczych i politycznego wykształcenia*⁴⁰.

CODIFICATION OF THE CANON LAW DURING THE PONTIFICATE OF POPE BENEDICT XV

Summary

One of the most important achievements of Pope Benedict XV's pontificate was the promulgation of the Code of Canon Law on 19 May 1918. The code was an authentic collection, therefore, all orders included in it became the common law. It also became an exclusive collection in the sense that it excluded collections used up to that date. This happened for the first time in the history of the Church.

The code was exclusive only in regard to the law of the Latin Church. All common and particular articles existing before that date which were against the rules of the Code were cancelled, unless it was decided otherwise regarding some of the particular articles. In the Code, Benedict advocated the doctrinal continuity and traditional Catholic teaching expressed through the law orders. He perceived the code as an aid to regulating the church life and a way of looking for common grounds between it and the civil communities. Undoubtedly, the code contributed to the further development of the study of law in the Church.

39 Z. Zieliński, *Papieżstwo i papieże dwóch ostatnich wieków*, s. 59.

40 B. Parczewski, *Kodyfikacja prawa kościelnego*, s. 398.

Słowa kluczowe: papież Benedykt XV, papież Pius X, Kodeks prawa kanonicznego z 1917, kardynał P. Gasparri, *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Arduum sane munus, Providentissima Mater Ecclesia*, Alfons Parczewski

Key words: Pope Benedict XV, Pope Pius X, Code of canon law from 1917, cardinal P. Gasparri, *Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestus, Arduum sane munus, Providentissima Mater Ecclesia*, Alfons Parczewski

BIBLIOGRAFIA

- Abraham W., *Nowy Kodeks Prawa Kanonicznego*, „Polonia Sacra”, 1(1918), 1, s. 1-28.
- Bączkowski F., *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, t. 1, Opole 1957.
- Brugnotto G., *La creazione della facoltà di Diritto Canonico a Venezia*, w: *L'eredità giuridica di San Pio X*, red. A. Cattaneo, Venezia 2006, s. 67-92.
- Parczewski A., *Kodyfikacja Prawa Kościelnego*, „Kwartalnik Teologiczny Wileński”, 1-2(1923-1924), s. 16-30.
- Pawluk T., *Prawo kanoniczne według Kodeksu Jana Pawła II*, t.1, Olsztyn 2002.
- Pawluk T., *Wprowadzenie do studiów kanonistycznych*, Warszawa 1979.
- Pius X, *Arduum sane munus*, „Acta Sanctae Sedis” 36 (1903-1904), s. 549-551.
- Seppelt K., Löffler K., *Dzieje papieży*, Poznań 1936.
- Sztarowski E., *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985.
- Zanotti A., *Benedetto XV e il Codex Iuris Canonici*, w: *Benedetto XV. Profeta di pace in un mondo in crisi*, Bologna 2009, s. 167-179.
- Zieliński Z., *Papiestwo i papieże dwóch ostatnich wieków*, Poznań 1986.